

ISSN 2524-0323

ВІСНИК

**Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка**

Науковий журнал

*Заснований у 1997 році
Періодичність випуску – 4 номери на рік*

Випуск 2 (94)

**Северодонецьк
2021**

ВІСНИК

Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е. О. Дідоренка

Засновник і видавець – Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. *Ресстраційне свідоцтво КВ № 24202-14042 ПР, видане Міністерством юстиції України 16.09.2019 *Уключений до переліку наукових фахових видань з юридичних наук за категорією «Б» Наказом МОН України від 02.07.2020 № 886 *Входить до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща) та Онлайн бази HeinOnline

2
2021

Редакційна колегія:

Є. О. Письменський – д-р юрид. наук, проф. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна) – *головний редактор*; **О. О. Дудоров** – д-р юрид. наук, проф. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна) – *заступник головного редактора*; **В. В. Коваленко** – канд. юрид. наук, доц. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна) – *відповідальний секретар*; **Я. О. Берназюк** – д-р юрид. наук (КАС ВС, м. Київ, Україна); **А. Г. Бобкова** – д-р юрид. наук, проф., академік НАПрН України, засл. юрист України (ДонРНЦ НАПрН України, м. Вінниця, Україна); **А. Вайшвіла** – габілітований доктор юриспруденції (д-р юрид. наук), (Університет ім. Миколаса Ромериса, м. Вільнюс, Литва); **Д. П. Свтеєва** – канд. юрид. наук (НДІ вивч. пробл. злочинності ім. акад. В. В. Сташиса НАПрН України, м. Харків, Україна); **К. С. Ізбаш** – канд. юрид. наук, доц. (ОДУВС, м. Одеса, Україна); **Н. В. Камінська** – д-р юрид. наук, проф. (НАВС, м. Київ, Україна); **М. В. Карчевський** – д-р юрид. наук, проф. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна); **В. М. Комарницький** – д-р юрид. наук, проф. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна); **А. В. Лапкін** – канд. юрид. наук, доц. (НЮУ ім. Яр. Мудрого, м. Харків, Україна); **О. М. Литвинов** – д-р юрид. наук, доц. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна); **С. С. Лукаш** – д-р юрид. наук, проф. (СФ ХНУВС, м. Суми, Україна); **В. Ф. Нестерович** – д-р юрид. наук, доц. (ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка, м. Северодонецьк, Україна); **Б. Г. Розовський** – д-р юрид. наук, проф. (СНУ ім. Володимира Даля, м. Северодонецьк, Україна); **Н. П. Свиридюк** – д-р юрид. наук, доц. (ДНДІ МВС України, м. Київ, Україна); **Р. Л. Степанюк** – д-р юрид. наук, проф. (ХНУВС, м. Харків, Україна); **В. Л. Федоренко** – д-р юрид. наук, проф. (НДЦСЕ з питань інтелектуальної власності МЮ України (м. Київ, Україна)); **Т. Фельтес** – габілітований доктор права (д-р юрид. наук), проф. (Рурський університет у Бохумі, м. Бохум, Німеччина); **І. В. Чеховська** – д-р юрид. наук, проф. (УДФС України, м. Ірпінь, Україна)

Рекомендовано до опублікування та поширення через мережу Інтернет вченою радою Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка (протокол № 14 від 30 червня 2021 року)

Для науковців та юристів-практиків.

✉ Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, вул. Донецька, 1, м. Северодонецьк, Луганська область, Україна, 93401

☎ (факс): (06452) 9-07-77

© Луганський державний університет
внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка, 2021

ISSN 2524-0323

BULLETIN
of Luhansk State University
of Internal Affairs
named after E. Didorenko

Scientific journal

Founded in 1997
Periodicity of issue – 4 numbers a year

Issue 2 (94)

Sievierodonetsk
2021

BULLETIN

Luhansk State University
of Internal Affairs
named after E. Didorenko

Founder and publisher– Luhansk State University of Internal Affairs named after E. O. Didorenko * Registration Certificate KV № № 24202-14042 PR, given out by the Ministry of Justice of Ukraine 16.09.2019 * Inscribed to the list of scientific professional editions of legal sciences by the category «Б» (order No. 886, dated January 02th, 2020) * Included into the international scientific metric base Index Copernicus International (The Republic of Poland) and HeinOnline database

2
2021

Editorial Board:

Ye. Pysmenskyi – Doctor of Legal Scien., Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine) – *Chief Editor*; **O. Dudorov** – Doctor of Legal Scien., Professor, (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine) – *deputy of editor-in-chief*; **V. Kovalenko** – Cand. of Legal Scien., Associate Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine) – *responsible secretary*; **Ya. Bernaziuk** – Doctor of Legal Science (KASVS, Kyiv, Ukraine); **A. Bobkova** – Doctor of Legal Scien., Professor, Academician of NAPs of Ukraine, Honored Lawyer of Ukraine (DonRNC NAPrN of Ukraine, Vinnytsya, Ukraine); **A. Vayshvila** – Habilitated Doctor of Jurisprudence (Doctor of Legal Scien.) (University named after Mykolasa Romerysa, city of Vilnyus, Lithuania); **D. Evtseva** – Cand. of Legal Scien (Scientific Research Institute named after Academician V. Stashys, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Kharkiv, Ukraine)); **K. Izbash** – Candidate of Legal Science, Associate Professor (ODUVS, Odesa, Ukraine); **N. Kaminska** – Doctor of Legal Science, Professor (NAVS, Kyiv, Ukraine); **M. Karchevskiyi** – Doctor of Legal Scien., Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine); **K. Katerynchuk** – Doctor of Legal Science, Associate Professor (TNU named after V. I. Vernadskiyi, Kyiv, Ukraine); **V. Komarnytskyi** – Doctor of Legal Scien., Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine); **A. Lapkin** – Cand. of Legal Scien., Assoc. Professor (NYU named after Yar. Mudry, Kharkiv, Ukraine); **O. Lytvynov** – Doctor of Legal Scien., Associate Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine); **S. Lukash** – Doctor of Legal Scien., Professor (SB KhNUiA, Sumy city, Ukraine); **V. Nesterovych** – Doctor of Legal Scien., Associate Professor (LSUIA named after E. O. Didorenko, city of Sievierodonetsk, Ukraine); **B. Rosovskiyi** – Doctor of Legal Scien., Professor (SNU named after Volodymyr Dal, city of Sievierodonetsk, Ukraine); **N. Sviridyuk** – Doctor of Legal Scien, Associate Professor (DNDI of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine, Kyiv, Ukraine); **R. Stepaniuk** – Doctor of Legal Science, Professor (KhNUVS, Kharkiv, Ukraine); **V. Fedorenko** – Doctor of Legal Scien., Professor, The Scientific Research Centre for Forensic Examination on Intellectual Property (Kyiv, Ukraine); **T. Feltes** – Habilitated Doctor of Law, Doctor of Legal Sciences, Professor (Ruhr University in Bochum, city of Bochum, Germany); **I. Chekhovskaya** – Doctor of Law, Prof. (UDFS of Ukraine, Irpin, Ukraine)

Recommended to printing and to distribution through the Internet network by the scientific council of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko (protocol № 14 from June 30, 2021)

For scientists and lawyers-practical workers.

☒ Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko, Donietska Street, Bldg. 1, Sievierodonetsk city, Luhansk region, Ukraine, postcode 93400

☎ (Fax): (06452) 9-07-77

© Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko, 2021

ЗМІСТ

ДО УВАГИ АВТОРІВ.....	9
-----------------------	---

Розділ І. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Берназюк Я. О. Легітимні очікування (reasonable expectations) як складова принципу юридичної визначеності у вітчизняній та європейській судовій практиці.....	13
Косілова О. І., Федірко І. П. Політична участь в умовах партиципаторної та дорадчої демократії: новітні підходи, сучасне трактування.....	28
Кучер С. А. Правові обмеження на вільне вираження поглядів і переконань, які порушують суспільну мораль.....	40
Магновський І. Й. Децентралізація публічної влади – невід’ємна складова розвитку громадянського суспільства в Україні: теоретико-правовий аспект.....	49
Прус І. М. Проблема гендерно зумовленого насильства в контексті перехідного правосуддя в Україні.....	59

Розділ ІІ. ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАКОНОДАВСТВА

Ведернікова А. О. Поняття та ознаки булінгу: кримінологічний погляд.....	70
Верб-Сидор О. Б. Співвідношення судового та відомчого контролів за діяльністю приватних виконавців у механізмі забезпечення прав особи.....	84
Воловик С. В. Завдання та функції ІР-суду як суб’єкта реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності в Україні.....	98
Гвоздюк В. В. Врахування практики Європейського Суду з прав людини під час проведення огляду місця події.....	107
Кисильова К. В. Особливості залучення громадськості до здійснення поліцейської діяльності в Грузії.....	119
Лисенко В. В. Характеристика злочинної діяльності щодо легалізації (відмивання) майна, одержаного злочинним шляхом (за матеріалами судової практики).....	128

Розділ ІІІ. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА, АДМІНІСТРАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Болоташвілі З. У. Велосипедист – фактор підвищеної небезпеки на дорозі.....	141
--	-----

Стрельченко О. Г., Бухтярова І. Г. Особливості адміністративно-правового регулювання поведінки із медичними відходами.....	156
Тарасенко В. С. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу Кабінету міністрів України у сфері наукової і науково-технічної діяльності в Україні.....	170

Розділ IV. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО, ТРУДОВОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ТА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Васильєв С. В. Правове забезпечення імплементації європейського законодавства, яке регулює реєстрацію інноваційних лікарських засобів.....	181
Гуменюк В. Є. Пенсійна система як об'єкт публічного управління у сфері пенсійного забезпечення в Україні.....	192
Єрофєєв М. І. Місцевий рівень управління в умовах виникнення надзвичайних екологічних ситуацій (правові питання).....	200
Загоруй Л. М. Особливості правового статусу приватного виконавця.....	211
Комарницький В. М. Організаційно-правові питання оцінки впливу на довкілля.....	222
Попова Л. М., Нестеренко О. В. Правові засади організації та здійснення господарської діяльності в умовах пандемії COVID-19.....	232
Чеховська І. В., Божук І. І. Перспективи розвитку інституту сімейної медіації в Україні.....	246

Розділ V. ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

Beznogykh V. Review of illegal trafficking in weapons and ammunition in Ukraine according to open sources (2020).....	259
Бондар В. С. Інформаційні засади вирішення ситуаційних завдань під час досудового розслідування кримінальних правопорушень.....	278
Калайда Ю. П. Засоби масової інформації як складова системи запобігання корупції в Україні.....	300
Піддубна А. В. Проблемні питання взаємодії під час розслідування порушень правил безпеки дорожнього руху та експлуатації транспорту.....	311
Снітко Д. І. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень проти довкілля.....	325
Цехан Д. М. Класифікація та особливості формування злочинних угруповань у місцях позбавлення волі.....	334

CONTENTS

TO THE ATTENTION OF AUTHORS	9
-----------------------------------	---

Section I. GENERAL THEORETICAL PROBLEMS OF STATE AND LAW

Bernazyuk J. Reasonable expectations as a component of the principle of legal certainty in domestic and European case law	13
Kosilova O., Fedirko I. Political participation in conditions of participatory and advisory democracy: latest approaches, modern interpretation	28
Kucher S. Legal restrictions on the free expression of views and beliefs that violate public morality	40
Mahnovskiy I. Decentralization of public authority as an integral component of civil society development in Ukraine: theoretical and legal aspect	49
Prus I. The problem of gender-based violence in the context of transitional justice in Ukraine	59

Section II. PROBLEMS OF THEORY AND PRACTICE OF LEGISLATION

Vedernikova A. Concepts and signs of bullying: criminological view	70
Verba-Sydor O. The ratio of judicial and departmental control over the activities of private executors in the ensuring persons' rights mechanism	84
Volovik S. Tasks and functions of the IP-court as a subject to the implementation of state policy in the field of intellectual property in Ukraine	98
Hvozdiuk V. Consideration of ECHR practices during the preparatory stage of crime scene examination	107
Kysylova K. Features of public involvement in policing in Georgia	119
Lysenko V. Characteristics of criminal activity regarding legalization (laundering) of property obtained by criminal way (according to judicial practice)	128

Section III. PROBLEMS OF MANAGEMENT, ADMINISTRATIVE LAW, ADMINISTRATIVE ACTIVITY OF LAW ENFORCEMENT

Bolotashvili Z. Bike rider as a factor of increased danger on the road	141
Strelchenko O., Bukhtiiarova I. Features of administrative and legal regulation of medical waste handling	156
Tarasenko V. The concept and content of the administrative and legal status of the Cabinet of Ministers of Ukraine in the field of scientific and scientific and technical activity in Ukraine	170

**Section IV. PROBLEMS OF CIVIL, LABOR,
ECOLOGICAL AND ECONOMIC LAW**

Vasyliiev S. Legal provision of implementation of European legislation regulating the registration of innovative medicines.....	181
Gumenyuk V. Pension system as an object of public administration in the field of pension provision in Ukraine.....	192
Yerofeiev M. Local level of self-government in the event of environmental emergencies (legal issues).....	200
Zagoruy L. Features of legal status private performer.....	211
Komarnytskyi V. Organizational and legal issues of environmental impact assessment.....	222
Popova L., Nesterenko O. Legal principles of organization and economic activity in the convention of the COVID-19 pandemic.....	232
Chekhovskaya I., Bozhuk I. Prospects for the development of the institute of family mediation in Ukraine.....	246

**Section V. PROBLEMS OF CONTROLLING CRIME AND
LAW ENFORCEMENT ACTIVITY**

Безногих В. С. Огляд нелегального обігу зброї та боєприпасів в Україні за даними відкритих джерел (2020).....	259
Bondar V. Information basis for solving situational problems in the process of pre-trial investigation of criminal offenses.....	278
Kalaida Yu. Mass media as a component of the anti-corruption system in Ukraine.....	300
Piddybna A. Problems of interaction during investigation of violations of traffic safety and transport operation rules.....	311
Snitko D. Forensic classification of criminal offenses against the environment.....	325
Tsekhan D. Classification and features of formation of criminal groups in places of imprisonment.....	334

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

ПОРЯДОК ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ОПУБЛІКУВАННЯ У «ВІСНИКУ ЛУТАНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ІМЕНІ Е. О. ДІДОРЕНКА»

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ

До публікації в науковому журналі приймаються статті фахівців – науковців, науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, аспірантів та докторантів, працівників юридичної та правоохоронної галузей тощо, що раніше не були опубліковані (розміщені) в друкованих (електронних) виданнях, та оформлені відповідно до цих вимог.

До рукопису додається **інформаційна довідка про автора (ів)**, що має містити таке: прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, учене звання, місце роботи й посаду (у повному обсязі), поштову адресу, контактний телефон, адресу електронної пошти, ORCID-ідентифікатор автора (ів), місто і країну; розділ наукового журналу, до якого доцільно включити статтю. Якщо автор не зареєстрований в ORCID, треба створити обліковий запис за посиланням <https://orcid.org/>. Ця інформація надається українською, російською та англійською мовами. **(Увага!** Прізвище та ім'я англійською слід зазначати відповідно до закордонного паспорта або ж іншого документа, що засвідчує особу).

Рукопис статті та інформаційна довідка надсилаються на адресу електронної пошти редакції (vonr.lduvs@gmail.com).

Якщо автор не має наукового ступеню, додатково надається рецензія (або її відсканована копія), підписана фахівцем у відповідній галузі знань, який має науковий ступінь та (або) вчене звання).

Статті приймаються до кожного 10 числа останнього місяця декади (терміну виходу чергового номера журналу), а саме: до 10 березня поточного року, до 10 червня, до 10 вересня і до 10 грудня відповідно.

Вимоги до оформлення тексту наукових статей:

Статті приймаються **українською, російською або англійською мовами** обсягом **від 10 до 17 сторінок** (редактор – Word for Windows, формат А 4, шрифт Times New Roman, кегль – 14, інтервал – 1,5, поля навколо тексту – 2 см з усіх боків). При форматуванні не слід використовувати переноси та додаткові пробіли.

Зображення, які подано в статті, слід вислати окремими файлами формату *.jpg або *.png, роздільна здатність не менше 600 dpi. Кольорову гаму привести до чорно-білого або подати в градаціях сірого.

Стаття повинна мати такі **структурні елементи**:

- у першому рядку (ліворуч) - **УДК** статті;
- у другому рядку (праворуч) - **ініціали та прізвище автора(ів)**;

- третій, четвертий та за необхідності п'ятий рядки (праворуч) - **науковий ступінь, учене звання, членство в НАН, НАПрНУ** (за наявності), **посада та місце роботи** автора(ів), **адреса електронної пошти** автора(ів), **ORCID-** ідентифікатор автора(ів); місто та країна.

- нижче, через один інтервал, напівжирним шрифтом, з вирівнюванням по центру- **назва статті**, яка повинна стисло інформувати про її зміст, містити не більше 12 слів. Назва має бути цікавою для вітчизняної та міжнародної аудиторії;

- нижче, через один інтервал, - **анотація українською мовою** (не менше ніж 500 друкованих знаків) та ключові слова (6-8 слів чи словосполучень).

Нижче, через один інтервал, розміщується **текст статті**, який повинен мати таку **структуру**:

Постановка проблеми. Наводиться актуальність й обґрунтовується доцільність проведеного наукового дослідження в загальному вигляді та її взаємозв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Має містити коротку оцінку сучасного стану досліджуваної проблеми на світовому рівні, аналіз сучасних наукових публікацій, у яких започатковано розв'язання даної проблеми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Формулювання цілей. Мета (завдання) статті повинна випливати з огляду раніше виконаних досліджень; бути сформульована конкретно, відповідати змісту й назві статті, містити виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.

Виклад основного матеріалу. Має містити обґрунтування та виклад отриманих результатів.

Висновки. Наводяться основні результати проведеного дослідження та висловлюються пропозиції щодо перспектив подальших розробок.

Текст статті має бути ретельно вичитаним, без орфографічних, пунктуаційних та стилістичних помилок. Стаття може містити оптимальну кількість графічного матеріалу для подібного типу досліджень. Посилання на використані джерела здійснюється у квадратних дужках із зазначенням номера джерела та конкретних сторінок (наприклад, [1, с. 25]), а назви джерел наводяться в кінці статті в порядку згадування в тексті.

Використані джерела. Бібліографічні посилання використаної літератури слід оформлювати згідно зі стандартом «ДСТУ 8302:2015. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання». Кількість використаних джерел має бути не менше ніж 12.

References. Список використаних джерел має бути також оформлений відповідно до стандарту APA (American Psychological Association) <https://apastyle.apa.org/>. Оформлення References слід виконувати з урахуванням ДСТУ 8302:2015 та наказу МОН № 40 від 12.01.2017 р. за стандартом APA. Офіційну транслітерацію українського алфавіту латиницею затверджено Постановою КМ України від 27.01.2010 № 55 «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту лати-

ницею» <https://zakon.rada.gov.ua>. Транслітерувати український кириличний алфавіт латиницею можна безоплатно на сайті <https://slovnuk.ua/translit.php>, а російський – на сайті <https://translit.ru/>. Для транслітерації кирилиці з української мови латиницею слід обрати стандарт паспортний (КМУ 2010), а з російської – стандарт BGN.

Після **references** подаються анотації російською мовою (не менше ніж 500 друкованих знаків) і ключові слова (6-8 слів чи словосполучень) та англійською мовою (не менше ніж 1800 друкованих знаків) і ключові слова (6-8 слів чи словосполучень)). Перед анотаціями російською та англійською мовами відповідно зазначається прізвище та ініціали, науковий ступінь, учене звання та місце роботи автора(ів), місто та країна (відповідною мовою).

Кожна стаття не українською мовою супроводжується анотацією українською мовою обсягом не менше ніж 1800 знаків та ключовими словами (6- 8 слів чи словосполучень).

Анотація українською, російською та англійською мовами має бути структурована за логікою опису матеріалу в статті й містити такі елементи: **мета** (виокремлення недосліджених аспектів порушеної проблематики); **методологія** (методологічний інструментарій, теоретичний базис); **наукова новизна** (основні результати дослідження); **висновки** (рекомендації, перспективи подальших наукових розвідок). Анотація не має містити посилань і скорочень, а також дублювати текст статті.

Ми працюємо на таких засадах:

- редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів статей. Відповідальність за їх якість, а також відсутність відомостей, що становлять державну таємницю та службову інформацію, несуть особисто автори;
- редакція має право робити скорочення, редакційні зміни; а також відхиляти статті, якщо вони не відповідають зазначеним вище вимогам;
- кожна з отриманих статей проходить обов'язкове рецензування, яке є анонімним як для рецензента, так і для автора (про результати «сліпого» рецензування повідомлять автора(ів) електронною поштою). За умови незгоди автора(ів) з висновками анонімного рецензування статті, редакція може повернути її без можливості наступного друку у «Віснику ЛДУВС імені Е. О. Дідоренка»;
- оцінку актуальності поданих статей і формування змісту «Вісника Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка» проводить редакційна колегія;
- подаючи рукопис до редакції, автор цим самим підтверджує бажання розмістити статтю у «Віснику Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка»; погоджується з усіма висунутими редакційною колегією вимогами щодо змісту, обсягу, оформлення й порядку подання матеріалів, а також надає згоду на використання наданих персональних даних для підготовки статті до друку, розміщення її в науковому журналі й мережі інтернет, розповсюдження, а також інші дії, потрібні для функціонування видання;

- при недотриманні перелічених вимог підготовки рукопису редакція залишає за собою право не розглядати його;
- опубліковані статті розміщуються у вільному електронному доступі в мережі Інтернет;
- матеріали публікуються на безоплатній основі.

Підстави для відмови в розгляді статті:

- ✓ відсутність або неповнота будь-якої складової метаданих (українською, російською або англійською мовами);
- ✓ відсутність контактної інформації;
- ✓ відсутність рецензії (рекомендації, відгуку) наукового керівника, засвідчені підписом та печаткою (тільки для авторів, які не мають наукового ступеня);
- ✓ відсутність ORCID;
- ✓ відсутність УДК;
- ✓ відсутність однієї зі складових статті (структорного елементу).
- ✓ відсутність списку використаних джерел (у тому числі **Референсу** латиницею);
- ✓ недостатній обсяг статті (менше 10 сторінок БЕЗ МЕТАДАНИХ);
- ✓ недостатній обсяг анотації (менше 500 знаків українською та російською мовами та 1800 знаків - англійською);
- ✓ недостатній обсяг списку використаних джерел (менше 12 найменувань);
- ✓ порушення правил цитування;
- ✓ у разі недоопрацювання автором(ами) статті за рекомендаціями анонімного рецензування.

Телефон для довідок: +38 068 1553835

Редакційна колегія

DOI:10.33766/2524-0323.94.246-258

УДК 347.61 (477); 378.147

Чеховська І. В., доктор юридичних наук, професор, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)

e-mail: kontanta08@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-7030-2456>

Божук І. І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти Навчально-наукового інституту права Університету державної фіскальної служби України (м. Ірпінь, Україна)

e-mail: i.bozhuk.uni@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-2307-151X>

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено дослідженню правового інституту медіації. Проаналізовано зміст поняття «медіація» та виокремлено його особливості. Визначено етапи міжнародного розвитку інституту медіації. Досліджено концепцію сімейної медіації як самостійного способу вирішення сімейних спорів.

Здійснено аналіз практики застосування сімейної медіації в зарубіжних країнах. Доведено ефективність процедури медіації, акцентовано увагу на повноваженні посередника в прийнятті взаємовигідних для конфліктуючих сторін рішень. Виокремлено основні національні та міжнародні нормативно-правові акти, що становлять основу регламентації даного процесу. Проаналізовано проект Закону України «Про медіацію». Розроблено пропозиції щодо розвитку цього інституту в Україні.

Ключові слова: медіація, альтернативний методи вирішення правового спору, сімейний спір, медіатор, примирення, громадянське суспільство, європейські стандарти, угода про результати медіації.

Постановка проблеми. Основними цінностями людини є її права та свободи як невід'ємне та невідчужуване благо світової цивілізації, тому питання їх забезпечення та регламентації постійно перебувають у центрі уваги.

Глобалізаційні процеси у світі, посилення ролі приватного права призвели до актуалізації питання забезпечення належного рівня захисту сімейних прав. Незважаючи на демократизацію українського суспільства, роль судової влади щодо вирішення сімейних конфліктів досі залишається ключовою. Проте в сучасних умовах динамічного розвитку суспільства все частіше виникають випадки, коли судова система не здатна забезпечити ефективне вирішення спору.

Сімейні конфлікти – це одна з найпоширеніших категорій справ, особливостю яких є специфічні взаємовідносини сторін та різноманітність предмету спору, зокрема щодо поділу майна, прав на дітей, виплати аліментів тощо. З огляду на це, судовий розгляд затягується на довгий час, хоч для сімейних спорів українським суспільством є швидке вирішення.

З метою оптимізації ресурсів виникає необхідність в альтернативних методах вирішення сімейних спорів. Найпоширенішим способом у європейських країнах

вважається сімейна медіація. Упровадження інституту сімейної медіації сприяє мінімізації психологічного навантаження на сторін та забезпечує ефективне й швидке вирішення спору. Саме тому даний інститут заслуговує уваги з боку вітчизняних науковців і практиків з метою глибокого дослідження та закріплення в національній правовій системі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З огляду на те, що інститут медіації є відносно новим для української доктрини, вітчизняні науковці недавно почали досліджувати дане питання. Необхідність змін національного законодавства та імплементація норм міжнародного права, що пов'язана із процесом інтеграції України до Європейського співтовариства, зумовила вивчення альтернативних способів вирішення спорів, у тому числі медіації, такими вченими: Л. Андрієвська, Н. Бондаренко-Зелінська, Д. Вольганов, А. Гаро, І. Гончар, Д. Давиденко, С. Дяченко, Г. Єременко, В. Жмудь, Т. Зозуль, Н. Килинник, Р. Коваль, І. Ковальчук, В. Кудрявцева, Т. Кучмай, Н. Мазаракі, Ю. Микитин, М. Поліщук, Ю. Притика, Д. Проценко, Г. Райко, О. Сергієнко, О. Спектор, О. Тищенко та інші. Серед зарубіжних учених, які досліджували медіацію, слід виокремити: Р. Буш, Л. Паркінсон, С. Пеппіт, А. Роу, Дж. Фолджера, І. Шерман.

Звернувшись до статистики, можна прослідкувати доволі не обнадійливі тенденції, адже за останні 30 років кількість шлюбів зменшилася в 3 рази. У 2020 році було офіційно зареєстровано 167,9 тисяч шлюбів, тоді як у 1991 році – 493 тисячі. Водночас, за даними Opendatabot, у 2020 році кількість розлучень сягала 119 253 випадків. Зазвичай більша кількість розлучень відбувається через суд – близько 70 % [1]. Як наслідок, спостерігаємо перенавантаження судів загальної юрисдикції (справи щодо розлучення, поділу майна, визначення розміру аліментів, визначення місця проживання дитини тощо), а також маємо на сьогодні велику кількість зруйнованих сімей.

Наведене вище доводить доцільність впровадження сімейної медіації в Україні. Унаслідок чого вважаємо актуальним подальший аналіз правових підстав її запровадження та реалізації вітчизняним науковим колом.

Формулювання цілей. Метою статті є здійснення комплексного дослідження медіації як способу вирішення сімейних конфліктів. Відповідно до поставленої мети, були визначені такі завдання: проаналізувати зміст поняття «медіація» та виокремити його особливості; визначити етапи міжнародного розвитку інституту медіації; дослідити концепцію сімейної медіації як самостійного способу вирішення сімейних спорів; здійснити аналіз практики застосування сімейної медіації в зарубіжних країнах та процедури медіації; проаналізувати повноваження посередника в прийнятті взаємовигідних для конфліктуючих сторін рішення; виокремити основні національні та міжнародні нормативно-правові акти, що становлять основу регламентації даного процесу; проаналізувати проект Закону України «Про медіацію»; розробити пропозиції щодо розвитку цього інституту в Україні.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень статті 55 Конституції України, кожному надається право в будь-який не заборонений законом спосіб захищати свої права та свободи від порушень і протиправних посягань [2].

Відповідно до ч.1 ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК України), сім'я є первинним та основним осередком суспільства [3]. Варто зазначити, що сім'я створює особливий зв'язок між її членами, тому створення сім'ї є важливим кроком, що має також і певні юридичні наслідки. Водночас, відповідно до статті 7 СК України, учасники сімейних відносин мають право врегулювати їх за домовленістю або через звернення до суду [3].

Оскільки однією із ознак сімейних відносин є приватність, розірвання цих відносин теж повинно відбуватися приватним, а не публічним шляхом для мінімізації психологічного навантаження, розголосу особистих обставин та негативного впливу на дітей чи інших членів сім'ї.

Сьогодні дуже часто затяжний судовий розгляд, інколи наповнений агресією, амбіціями сторін конфлікту має наслідком негативний вплив на дитину, яка стає заручником ситуації.

Вирішення сімейно-правових спорів завжди супроводжується високим ступенем емоційного переживання та доволі негативним ставленням учасників процесу один до одного. Небезпідставні образи та постійні непорозуміння лише підбурюють учасників до безапеляційного протистояння та бажання помсти за невинуваті надії щасливого сімейного життя, що практично унеможлиблює будь-які шанси на самостійне мирне врегулювання конфліктних питань [4].

У такому випадку необхідним є альтернативний шлях вирішення такого роду спорів, який би дозволив з мінімальними фінансовими, часовими затратами максимально швидко і вигідно для сторін розв'язати конфлікт, не втягуючи при цьому третіх осіб.

На нашу думку, серед альтернативних способів вирішення сімейних спорів є медіація. Даний інструмент уже давно використовується зарубіжними країнами та має позитивний результат, який могла б перейняти й Україна.

Сімейна медіація – це процес, у якому незалежна третя сторона (медіатор) допомагає сімейним парам, що перебувають на стадії розірвання шлюбу, покращити між ними взаємодію, прийняти вигідні та усвідомлені для кожного з них рішення щодо питань, пов'язаних із розлученням, дітьми, майном. Сімейна медіація може застосовуватися як досудовий або позасудовий спосіб вирішення спору, а також під час судового розгляду справи та вже на етапі виконання судового рішення [5].

Європейський Союз активно сприяє використанню альтернативних методів вирішення спорів, у тому числі медіації. У 2008 році була прийнята Директива 2008/52/ЄС про окремі аспекти медіації в цивільних та комерційних справах, яка визначила медіацію як структурований процес, за допомогою якого дві або більше сторін спору на добровільних засадах за допомогою медіатора здійснюють спробу досягти угоди про вирішення їхнього спору. Цей процес може бути ініційований сторонами або розпочатий за пропозицією або розпорядженням суду, або за вимогою закону держави-члена. Положення Директиви поширюються на трансграничні спори, тим не менше, держави-члени можуть інкорпорувати її положення в національне законодавство й застосувати до вирішення внутрішніх спорів [6].

Оскільки основною метою Директиви є сприяння використанню медіації державами-членами, вона містить 5 основних положень:

☐ Директива зобов'язує кожну державу-члена сприяти навчанню та підготовці медіаторів з метою забезпечення високої якості медіації;

☐ Директива уповноважує суддю запропонувати сторонам спору застосувати медіацію, якщо він вважає, що це, з огляду на обставини справи, є доречним;

☐ Директива передбачає, що угода, досягнута в результаті медіації, за бажанням сторін, може набути обов'язкової сили після її схвалення судом або засвідчення нотаріусом;

☐ Директива передбачає, що головним принципом медіації є конфіденційність;

☐ Директива гарантує сторонам можливість продовження судового провадження після медіації [6].

Слід зазначити, що міжнародна спільнота не просто визнає сімейну медіацію як один із способів врегулювання спору, а й рекомендує її впровадження усім демократичним державам, адже може опиратися на власний позитивний та ефективний досвід.

З огляду на це, Україна повинна імплементувати норми, що передбачають застосування конкретно сімейної медіації в цивільних правовідносинах. Проте вітчизняна нормативно-правова база в контексті даного питання носить більш загальний характер, адже являє собою такі міжнародні та національні нормативно-правові акти: Конституція України, Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Сімейний кодекс України, Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію).

Більш конкретні національні норми щодо медіації містяться в Указі Президента України №276/2015 від 20.05.2015 р. та Наказі Міністерства соціальної політики України від 17.08.2016 р. № 892, але все одно носять загальний характер та не регламентують саме інститут сімейної медіації. Певна річ, необхідно регламентувати сімейну медіацію в окремому профільному законі, які вже в різних варіаціях були запропоновані народними депутатами, проте жоден з них не був прийнятий.

Як уже зазначалося, протягом перебування осіб у сімейних відносинах, можуть виникати певні суперечки, конфлікти або спори. Якщо предметом таких суперечок є якісь правові та/або процесуальні питання, то сторони найчастіше звертаються до суду. Проте сьогодні дедалі гостріше виникає необхідність в альтернативних способах розв'язання сімейних конфліктів. Сімейна медіація має всі шанси стати популярним шляхом вирішення сімейних спорів в Україні, адже забезпечує мирний, ефективний, компромісний та швидкий результат.

Слід зазначити, що сімейна медіація є доволі розвинутою та популярною за кордоном. Вбачається, сімейна медіація застосовується для врегулювання розбіжностей, які виникають між подружжям. Найпоширенішими проблемними питан-

ням при розлученні подружжя є проживання батьків і дітей, виховання та спілкування з дитиною, сплати аліментів, поділу майна й розподілу боргів, а також спорів, що виникають між членами сім'ї щодо матеріальної підтримки та допомоги.

За словами Л. Паркінсон, сімейна медіація найчастіше застосовується при розлученні для того, щоб допомогти колишньому подружжю зберегти свій статус батьків, але притому відокремити виконання своїх батьківських обов'язків один від одного [7, с. 18]. Через те в США набув поширення термін «медіація при розлученні».

Медіатором є спеціально підготовлений посередник, який має сприяти сторонам спору в його врегулюванні шляхом ведення переговорного процесу. Він застосовує різноманітні техніки (для зняття напруження, переведення уваги сторін з їхніх правових позицій на інтереси та потреби, подолання комунікаційних і психологічних бар'єрів), спрямовані на прийняття узгоджених рішень для задоволення реальних інтересів та потреб сторін [5].

Аналізуючи сімейну медіацію як правовий інститут, вважаємо доцільним визначити базові принципи та засади його функціонування, до яких належать: принцип добровільності, принцип нейтральності, принцип конфіденційності, принцип самовизначення сторін, принцип гнучкості.

Саме для таких специфічних відносин, як сімейні, украй важливо неформально та приватно знайти консенсус щодо спірних питань. Зазначимо, що найчастіше сімейні спори можуть виникати із трьох груп відносин:

- 1) між подружжям стосовно перебування в шлюбі чи розірвання шлюбу;
- 2) між подружжям стосовно батьківських прав і обов'язків кожного із подружжя та обопільних взаємовідносин у сім'ї (немайнові відносини в сім'ї);
- 3) між подружжям стосовно майна і матеріальних зобов'язань та обов'язків подружжя (поділ майна подружжя, аліменти на дітей та другого з подружжя) [8].

Варто вказати, що сімейна медіація є найдівішою в застосуванні щодо розгляду справ «з емоційним забарвленням», зокрема щодо врегулювання конфліктів між батьками та дітьми, щодо поділу спадщини, сімейного бізнесу, майна, розлучення, поділу прав та обов'язків батьків щодо дітей.

Спірним видається питання розгляду в рамках сімейної медіації спорів, пов'язаних з опікою та піклуванням, правовідносин між усиновлювачами та усиновленими.

Зразом варто розуміти, що сімейна медіація не є універсальним шляхом вирішення всіх спорів. Тож спори, стороною яких є недієздатна, частково дієздатна або алко- чи наркозалежна особа, не можуть бути вирішені таким чином. Тож у цьому випадку єдиним шляхом є судовий розгляд, а сімейна медіація не застосовується.

Необхідно зазначити особливості та переваги застосування сімейної медіації:

- ☑ приватний характер;
- ☑ відсутність втручання держави, зокрема судів у процес вирішення спору на прийняття рішення;
- ☑ договірний характер;
- ☑ добровільність та волевиявлення обох сторін;

☒ більша ймовірність виконання рішень, оскільки обидві сторони в цьому зацікавлені;

☒ універсальність загальної процедури для всіх сторін, одночасно для кожного випадку окремо застосовується індивідуальний підхід;

☒ можливість безпосередньої взаємодії сторін;

☒ гнучкість та відсутність формалізаційних процедур;

☒ можливість самостійно обирати прийоми, процедури та умови їх виконання;

☒ повна конфіденційність та гарантії нерозголошення;

☒ зниження емоційної напруги;

☒ мінімізація фінансових затрат та часу для вирішення спору.

Заразом зазначимо, що в процесі медіації сторони самостійно мають генерувати варіанти рішень, а прийняте за результатами переговорів рішення буде таким, що задовольнить інтереси кожного з них у кожній окремій ситуації, а тому таке рішення буде виконуватися зі значно вищою ймовірністю, ніж прийняте арбітром (тобто суддею, який прийняв за його основу позицію іншої сторони) [5].

Досліджуючи тему сімейної медіації, варто більш детально проаналізувати процедуру її застосування, етапи тощо.

Перш за все, сімейний медіатор повинен отримати певний рівень довіри від учасників процесу (сімейної пари/ подружжя) та здійснити оцінку їхніх очікувань від сімейної медіації. На цьому етапі медіатор пояснює правила процедури, свою роль у процесі; описів відбуватимуться індивідуальні зустрічі зі сторонами. Метою індивідуальних зустрічей є, насамперед, дослідження позицій учасників сімейного спору, їхнє бачення вирішення конфлікту.

Протягом здійснення викладеного етапу медіатором встановлюється перший контакт з учасниками сімейної медіації та обов'язково підписується контракт на проведення медіації.

Наступним етапом є процес збору інформації, що включає поступове налагодження прямого спілкування між сторонами, з'ясування причин виникнення конфлікту та мотивації сторін у спорі, уточнення позицій. Варто зазначити, що тут має місце не лише формальний збір інформації, але й відпрацювання емоційної складової.

Після того медіатором разом зі сторонами розроблюються шляхи вирішення конфлікту та відбувається пошук консенсусу.

Заключним етапом у сімейній медіації є конкретне вирішення конфлікту, укладення медіаційної угоди між сторонами. Добровільність виконання підписаної під час медіації угоди є гарантією її безумовного виконання.

Продовжуючи дослідження даної теми, вважаємо за необхідне вказати на досвід деяких зарубіжних країн щодо активного використання медіації в сімейних спорах та її особливостей.

Медіація вже зарекомендувала себе в таких країнах, як: США, Канада, Японія. У цих країнах медіація в більшості випадків є обов'язковою в спорах з приводу аліментів, що надає можливість закрити спори ще на етапі звернення до суду [9].

Перш за все, зазначимо, що в Німеччині у 2012 році набув чинності закон про медіацію (Mediationsgesetz), який став першим законодавчим актом, що регулює послуги медіації в Німеччині. Закон інкорпорував положення Директиви 2008/52/ ЄС і розширив їх – у той час як Директива стосується лише транскордонних спорів, закон поширюється на всі форми медіації незалежно від форми спору та громадянства або місця перебування сторін [6].

У Німеччині відсутні нормативно-правові акти, які встановлюють вимоги до освіти та підготовки медіаторів. Так само відсутні обмеження щодо доступу до даної професії. Медіатори самі несуть відповідальність за забезпечення наявності необхідних знань та досвіду (через відповідну підготовку та подальші курси з підвищення кваліфікації) для належного виконання функцій з примирення сторін [6].

Вартість медіації не закріплена на законодавчому рівні і є предметом угоди між приватним медіатором та сторонами спору. Так само відсутня статистика щодо вартості послуг медіаторів. У середньому вартість медіації коливається від 80 до 250 євро за годину [6].

Наразі у Франції законодавчо закріплені вимоги до підготовки сімейних медіаторів. Постановою № 2003-1166 від 2 грудня 2003 року¹¹ та Постановою міністерства соціальних справ від 12 лютого 2004 року¹² було запроваджено державний диплом сімейного медіатора. Законодавство передбачає підготовку сімейних медіаторів спеціальними центрами, по завершенні якої і проходження сертифікації медіатори отримують диплом від голови регіонального департаменту [6].

Підготовку медіаторів проводять акредитовані інституції, вимоги до яких містяться в Постанові міністерства соціальних справ. Тривалість підготовки сімейного медіатора складає 560 навчальних годин, у тому числі 70 годин практичних занять. Теоретична підготовка передбачає опанування дисциплін «право» (63 години), «психологія» (63 години) і «соціологія» (35 годин). По завершенні підготовки кандидати складають іспит, і в разі успішного проходження сертифікації рішення про присвоєння диплому сімейного медіатора приймає голова регіонального департаменту (префект) [6].

Законодавство Канади не містить вимог щодо освіти медіаторів, так само відсутній регулюючий орган, відповідальний за сертифікацію медіаторів. У п'ятих провінціях Канади були прийняті нормативно-правові акти, які регулюють роль медіації в судових провадженнях [6].

Як вбачається із викладеного, багатьма країнами вже давно застосовується інститут сімейної медіації, що значно спрощує процедуру розгляду та винесення рішення в сімейному конфлікті.

Доцільно зазначити, що сьогодні в Україні триває процес законотворення стосовно медіації. Так було прийнято за основу проєкт Закону України «Про медіацію» [10]. Даний законопроект в цілому позитивно оцінюється вітчизняними науковцями, адже є першим серйозним кроком України задля регламентації даного питання. Положення даного акту широко обговорюються як звичайними громадянами в соціальних мережах, так і юристами-практиками.

На нашу думку, прийняття проекту Закону України «Про медіацію» буде мати позитивні наслідки, зокрема: поширення та популяризацію медіації в цілому, правову регламентацію правового статусу медіації як інституту в Україні, чітке визначення прав та обов'язків медіатора, його функцій та вимог до нього, загальних юридичних вимог до медіаційної угоди. Водночас, це є ще одним кроком до наближення положень національного законодавства до європейського.

Одночасно, Україна перебуває лиш на початковому етапі впровадження медіації. Громадяни продовжують звертатися до судів, тим самим перенавантажуючи і без того не зовсім досконалу судову систему, створюючи собі фінансові витрати та очікуючи рішення у справі тривалий час.

Як зазначає К. Власюк, у 2018 р. у судах першої інстанції на розгляд перебувало 134 691 справа про розірвання шлюбу, а розглянуто їх лише 110 756. Також на розгляді перебувало 70 290 справ про стягнення аліментів, а розглянуто – 57 076. Апеляційні інстанції у 2018 р. опрацювали 328 справ про розірвання шлюбу та 2 368 справ про стягнення аліментів (аналітичні матеріали за 2020 рік відсутні) [9].

Так візьмемо до прикладу, рішення у справі № 701/136/21 від 01.03.2021 року, винесене Маньківським районним судом Черкаської області. Обставини, що викладені в рішенні, свідчать що подружжя не проживає разом ще з 18 травня 2018 року, сімейно-шлюбні стосунки з відповідачем фактично припинені, оскільки не зійшлись характером, що й змусило позивача звернутись з відповідним позовом до суду. Таким чином, питання розірвання шлюбу постало ще у 2018 році, а фактично шлюб було розірвано лише 01.03.2021 року. Виходить, що більше двох років сторони не могли ефективно розв'язати дане питання, очікували рішення суду, несли витрати, у в той час як теоретично могли звернутися до медіатора та вирішити все в разі швидше [11].

Схожа ситуація прослідковується і в рішенні Дубенського міськрайонного суду Рівненської області від 01.03.2021 року у справі № 559/1439/20. Сторони не проживають разом аж із 2016 року та не бажають бути в шлюбі. Одночасно, вони мають спільних дітей, що проживають із матір'ю. Проаналізувавши обставини, можна дійти висновку, що п'ять років сторони не могли реалізувати своє обопільне бажання розірвати шлюб, що в сучасних умовах демократичної держави здається дивним [12].

Якщо звернути увагу на судову практику в цій сфері, то, крім того, можна прослідкувати й певні позитивні кроки судової системи щодо поширення ідеї сімейної медіації. Так рішенням Деснянського районного суду міста Києва від 30 липня 2018 р. (провадження № 2/754/940/18, Справа № 754/7581/17) у цивільній справі про обмеження в праві спілкування з дитиною, було зазначено: «враховуючи результати діагностики малолітнього ОСОБА_4, особливу надмірну імпульсивність у взаємовідносинах між батьками, Суд рекомендував: матері та батьку при вирішенні питання подальших взаємин між собою пройти курс сімейної медіації з метою вирішення конфліктної ситуації мирним шляхом, оскільки взаєморозуміння між батьками є запорукою гармонійного розвитку ОСОБА_4. Для пов-

ноцінного психічного розвитку дитини важливо встановити графік зустрічі із часом зумовленим місцем і часом зустрічі. Вони мають відбуватися в спокійній і безпечній атмосфері, враховуючи його вікові потреби...» [13].

На підставі викладеного, варто перерахувати конкретні чинники та обставини, що стримують запровадження та розвиток сімейної медіації в Україні:

☒ відсутність профільного закону, який регулював би здійснення сімейної медіації та відповідав би загальній позиції України щодо гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського Союзу;

☒ відсутність спеціалізованих навчальних центрів для майбутніх медіаторів;

☒ відсутність довіри громадян до такого інституту, як сімейна медіація, адже більшість шляхів вирішення спорів в Україні є формалізованими;

☒ відсутність державного органу-регулятора або підрозділу в складі Міністерства юстиції України, завданням якого є формування державної політики, стратегії та координації медіації в Україні.

З метою покращення поточної ситуації, розвитку даного інституту пропонуємо наступне: прийняти проект Закону України «Про медіацію»; створити спеціалізовані навчальні центри для майбутніх медіаторів, із залученням міжнародних фахівців; створити умови для обміну досвідом між зарубіжними та вітчизняними медіаторами; забезпечити популяризацію правового інституту сімейної медіації серед суспільства; створити відповідний орган, підзвітний Міністерству юстиції України, з метою формування державної політики, стратегії та координації медіації в Україні; забезпечити ефективну взаємодію даного органу і судовою системою України.

Висновки. З огляду на проведені дослідження правового інституту медіації в Україні, можна сформулювати наступні висновки.

Сформульоване авторське визначення поняття «медіація» як нетрадиційний (альтернативний) спосіб вирішення спору, що характеризується участю в ньому сторін конфлікту та третьої сторони – медіатора, з метою компромісного, швидкого та ефективного вирішення конфлікту.

Встановлено, що важливе значення серед міжнародних нормативно-правових актів у сфері медіації відіграє Директива 2008/52/ЄС про окремі аспекти медіації в цивільних та комерційних справах, яка визначила медіацію як структурований процес, за допомогою якого дві або більше сторін спору на добровільних засадах за допомогою медіатора здійснюють спробу досягти угоди про вирішення їхнього спору.

Доведено, що найпоширенішими проблемними питаннями при розлученні подружжя є проживання батьків і дітей, виховання та спілкування з дитиною, сплати аліментів, поділу майна й розподілу боргів, а також спорів, що виникають між членами сім'ї щодо матеріальної підтримки та допомоги.

Виокремлено переваги медіації. До них віднесено: приватний характер; відсутність втручання держави, зокрема судів у процес вирішення спору на прийняття рішення; договірний характер; добровільність та волевиявлення обох сторін; більша ймовірність виконання рішень, оскільки обидві сторони в цьому заці-

кавлені; універсальність загальної процедури для всіх сторін, водночас для кожного випадку окремо застосовується індивідуальний підхід; можливість безпосередньої взаємодії сторін; гнучкість та відсутність формалізаційних процедур; можливість самостійно обирати прийоми, процедури та умови їх виконання; повна конфіденційність та гарантії нерозголошення; зниження емоційної напруги; мінімізація фінансових затрат та часу для вирішення спору.

Виокремлено основні національні та міжнародні нормативно-правові акти, що становлять основу регламентування сімейної медіації: Конституція України, Цивільний кодекс України, Цивільний процесуальний кодекс України, Сімейний кодекс України, Директива 2008/52/ЄС Європейського Парламенту та Ради Європейського Союзу, Конвенція Організації Об'єднаних Націй про Міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації (Сінгапурська конвенція про медіацію).

Проаналізовано судову практику щодо вирішення сімейних спорів та встановлено, що громадяни продовжують звертатися до судів, тим самим перенавантажуючи і без того не зовсім досконалу судову систему, а також створюючи собі фінансові витрати та очікуючи рішення у справі тривалий час.

Доведено доцільність таких заходів: прийняття проекту Закону України «Про медіацію»; створення спеціалізованих навчальних центрів для майбутніх медіаторів, із залученням міжнародних фахівців; створення умов для обміну досвідом між зарубіжними та вітчизняними медіаторами; забезпечення популяризації правового інституту сімейної медіації серед суспільства; створення відповідного органу, підзвітного Міністерству юстиції України, з метою формування державної політики, стратегії та координації медіації в Україні; забезпечення ефективної взаємодії даного органу і судовою системою України.

Використані джерела:

1. Кількість шлюбів в Україні зменшилася втричі за останні 30 років: Оpendата бот. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/love-is-2020>. (дата звернення: 07.04. 2021).
2. Конституція України: Закон від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР / Відомості Верховної Ради України від 23.07. 1996. № 30.
3. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 року № 2947-III. БД «Законодавство України». ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. (дата звернення: 07.04.2021 року).
4. Буров М. Сімейна медіація як альтернатива суду. *Електронне видання «Юрист & Закон». ТОВ «Ліга Закон»*. 2020. № 27. URL: <https://de-jure.ua/wp-content/uploads/2020/07/Simeyna-mediaciya-yak-alternativa-sudu.pdf>. (дата звернення: 07.04. 2021).
5. Даниленко Платон. Сімейна медіація як альтернатива суду. *Електронне видання «Юридична газета»*. 2019. №38-39 (692-693). URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediaciya-yak-alternativa-sudu.html>. (дата звернення: 07.04.2021).
6. Інститут медіації в Німеччині, Франції та Канаді: Інформаційна довідка, підготовлена європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит на-родного депутата України. URL : http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/docu_ments/29019.pdf. (дата звернення: 04.03.2021).

7. Паркинсон Л. Семейная медиация. Москва : Межрегиональный центр управленческого и политического консультирования, 2010. 400 с.

8. Мирне вирішення сімейних спорів: методичні рекомендації. Національна асоціація адвокатів України. Секція з сімейного права. Харків : Фактор. 2019. URL : <https://www.slideshare.net/pravotv/ss-180671230>. (дата звернення: 07.04.2021).

9. Власюк Катерина. Мирись, мирись і більше сварись. *Електронне видання «Юридична газета»*. 2019. № 38-39 (692-693). URL : <https://yur-gazeta.compublications/practice/simeyne-pravo/miris-miris-i-bilshhe-ne-svaris.html>. (дата звернення: 07.04.2021).

10. Про медіацію: проект Закону України від 19.05.2020 року № 3504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. (дата звернення: 07.04.2021).

11. Рішення Маньківського районного суду, Черкаської області від 01 березня 2021 р., справа № 701/136/21. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95196052>. (дата звернення: 07.04.2021).

12. Рішення Дубенського міськрайонного суду, Рівненської області від 01 березня 2021 р., справа № 559/1439/20. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95211072>. (дата звернення: 07.04.2021).

13. Рішення Десянського районного суду м. Києва від 30 липня 2018 р., справа № 754/7581/17. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75891508>. (дата звернення: 07.04.2021).

References:

1. Killkist shliubiv v Ukraini zmenshyasia vtrychi za ostanni 30 rokov: Open databot. N. d. N. p. URL : <https://opendatabot.ua/analytics/love-is-2020>. [in Ukrainian]

2. Konstytutsiia Ukrainy: Zakon vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR. (1996) / *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of the Verkhovna Rada*, 30. [in Ukrainian]

3. Simeyni kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 10.01.2002 roku № 2947-III. BD «Zakonodavstvo Ukrainy». VR Ukrainy. (2002) N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. [in Ukrainian]

4. Burov, M. (2020) Simeina mediatsiia yak alternatyva sudu. Elektronne vydannia «Iuryst & Zakon» - *Electronic edition "Lawyer & Law"*, 27. TOV «Liha Zakon», URL : <https://de-jure.ua/wp-content/uploads/2020/07/Simeyna-mediatsiya-yak-alternativa-sudu.pdf>. [in Ukrainian]

5. Danylenko, Platon. (2019) Simeina mediatsiia yak alternatyva sudu. *Elektronne vydannia «Iurydychna hazeta» - Electronic edition "Legal newspaper"*, 38-39, 692-693. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/simeyna-mediatsiya-yak-alternativa-sudu.html>. [in Ukrainian]

6. Instytut mediatsii v Nimechchyni, Frantsiia Kanadi: Informatsiina dovidka, pidhotovlena yevropeiskym informatsiino-doslidnytskym tsentrom na zapytnarodno hodeputata Ukrainy. N. d. N. p. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29019.pdf>. [in Ukrainian]

7. Parkinson, L. (2010) Seimnaya mediatsiya. Moskva.: Mezhhregional'nyy centr upravlencheskogo i politicheskogo konsul'tirovaniya. [in Russian]

8. Myrne vyrishennia simeinykh sporiv: metodychni rekomendatsii. Natsionalna asotsiatsiia advokativ Ukrainy. Sektsiia z simeinoho prava. Kharkiv : Faktor. (2019). URL : <https://www.slideshare.net/pravotv/ss-180671230>. [in Ukrainian]

9. Vlasiuk, Kateryna. (2019) Myrys, myrys i bilshie svarys. *Elektronne vydannia «Iurydychna hazeta» - Electronic edition "Legal newspaper, 38-39, 692-693*. URL : <https://yur-gazeta.com/publications/practice/simeyne-pravo/miris-miris-i-bilshie-ne-svaris.html>. [in Ukrainian]

10. Pro mediatsiiu: proekt Zakonu Ukrainy vid 19.05.2020 roku № 3504. (2020) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877. [in Ukrainian]

11. Rishennia Mankivskoho raionnoho sudu, Cherkaskoi oblasti vid 01 bereznia 2021 r., sprava № 701/136/21. (2021) N. p. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95196052>. [in Ukrainian]

12. Rishennia Dubenskoho miskraionnoho sudu, Rivnenskoj oblasti vid 01 bereznia 2021 r., sprava № 559/1439/20. (2021) N. p. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95211072>. [in Ukrainian]

13. Rishennia Desnianskoho raionnoho sudu m. Kyieva vid 30 lypnia 2018 r., sprava №754/7581/17. (2018) N. p. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/75891508>. [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редколегії 10.04.2021

Чеховская И.В., доктор юридических наук, профессор, заведующий кафедрой гражданского права и процесса Университета государственной фискальной службы Украины (г. Ирпень, Украина)

Божук И. И., соискатель второго (магистерского) уровня высшего образования Учебно-научного института права Университета государственной фискальной службы Украины (г. Ирпень, Украина)

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИНСТИТУТА СЕМЕЙНОЙ МЕДИАЦИИ В УКРАИНЕ

Статья посвящена исследованию правового института медиации. Проанализировано содержание понятия «медиация» и выделены его особенности. Сформулировано авторское определение понятия «медиация».

Определены этапы международного развития института медиации. Исследована концепцию семейной медиации как самостоятельного способа решения семейных споров. Осуществлен анализ практики применения семейной медиации в зарубежных странах. Доказана эффективность процедуры медиации, акцентировано внимание на помощи посредника в принятии взаимовыгодных для конфликтующих сторон решения. Выделены основные национальные и международные нормативно-правовые акты, составляющие основу регламентации данного процесса.

Установлено, что важное значение среди международных нормативно-правовых актов в сфере медиации играет Директива 2008/52 / ЕС об отдельных аспектах медиации в гражданских и коммерческих делах. Доказано, что наиболее распространенными проблемами вопросом при разводе супругов является жительства родителей и детей, воспитания и общения с ребенком, уплаты алиментов, раздела имущества и распреде-

ления долгов, а также споров, возникающих между членами семьи по материальной поддержке и помощи. Выделены преимущества медиации. Проанализированы судебную практику по решению семейных споров, а также проект Закона Украины «О медиации».

Ключевые слова: медиация, альтернативный методы решения правового спора, семейный спор, медиатор, примирение, гражданское общество, европейские стандарты, соглашение о результатах медиации.

Chekhovskaya I., Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Civil Law and Procedure of the University of State Fiscal Service of Ukraine (Irpın, Ukraine)

Bozhuk I., Applicant for the second (master's) level of higher education of the Educational and Scientific Institute of Law of the University of the State Fiscal Service of Ukraine (Irpın, Ukraine)

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE INSTITUTE OF FAMILY MEDIATION IN UKRAINE

The article is devoted to the research of the legal institute of mediation. The content of the concept of "mediation" is analyzed and its features are singled out. The formulated author's definition of mediation is an unconventional (alternative) way of resolving a dispute, characterized by the participation of the parties to the conflict and a third party - the mediator, in order to compromise, quickly and effectively resolve the conflict.

The stages of international development of the institute of mediation are determined. The concept of family mediation as an independent way of resolving family disputes is studied. The analysis of the practice of family mediation in foreign countries is carried out. The effectiveness of the mediation procedure is proved; the emphasis is on the authority of the mediator in making mutually beneficial decisions for the conflicting parties.

The main national and international regulations that form the basis of regulation of this process are highlighted. It is established that Directive 2008/52 / EC on certain aspects of mediation in civil and commercial matters, which defined mediation as a structured process by which two or more parties to a dispute on a voluntary basis under with the help of a mediator they try to reach an agreement on resolving their dispute.

The most common issues in divorce are parental and child rearing, parenting, child support, property sharing and debt sharing, and disputes between family members over financial support and assistance.

The advantages of mediation are highlighted. Judicial practice in resolving family disputes was analyzed and it was found that citizens continue to go to court, thus overloading the already imperfect judicial system, creating financial costs and waiting for a decision on the case for a long time.

The draft Law of Ukraine "On Mediation" is analyzed. Proposals for the development of this institute in Ukraine have been developed.

Keywords: mediation, alternative methods of resolving a legal dispute, family dispute, mediator, reconciliation, civil society, European standards, agreement on mediation results.